

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ
จังหวัดสุรินทร์*

THE MODEL OF PUBLIC WELFARE MANAGEMENT ON
CATTLE-BUFFALO BANK IN SURIN PROVINCE

พระครูสุทธีรญาณ (ภักดี เขมธโร)

Phrakru Sudhivorayan (Phakdee KhamaTharo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: ktawon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการ และเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทำการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูป/คน และเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจำนวน 8 รูป/คน ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 110 คนเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจ มีอาชีพเกษตรกรรม ขาดแคลนปัจจัยจืดอ่อนมีปัญหาหนี้สินครัวเรือน ขาดความรับผิดชอบ ขาดทักษะการดูแลสุขภาพโคกระบือ ด้านโอกาสกลุ่มได้รับการสนับสนุนเรื่องการตลาดจากภาครัฐด้านปัญหาอุปสรรคสภาพความเปลี่ยนแปลงดินฟ้าอากาศและโรคระบาดในด้านกระบวนการบริหารจัดการพบว่าการวางแผนเตรียมความพร้อมทั้งคนและสถานที่จัดตั้งวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อให้เกิดความมั่นคง สมาชิกปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ส่งเสริมแผนปรับปรุงสายพันธุ์ สมาชิกกลุ่มมีศีล 5 เป็นกรอบดำเนินงาน สร้างจิตอาสาพัฒนาสมาชิกให้มีศักยภาพ ทำทะเบียนประวัติสมาชิกและโค-กระบือ พัฒนาริธีการเลี้ยงและใช้เทคโนโลยีช่วยในการเลี้ยงผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก รูปแบบการบริหารจัดการ VIGOR Model V = volunteer (จิตอาสา) I = Instructions (คำแนะนำ) G = Goal (มีเป้าหมาย) O = Observe (เรียนรู้ สังเกต) R = Race (แข่งขัน)

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; งานสาธารณสงเคราะห์; ธนาคารโค-กระบือ

Abstract

The research had the objective of studying the general conditions, processes, and presenting a model for public management of cattle banks in the province of Surin. The research employed a mixed-method approach, conducting in-depth interviews with 18 key informants and collecting data from focused group discussions with 8 participants. Quantitative research was conducted with a sample group of 110 members of community-based cooperatives. The research findings revealed the following: General conditions of the cooperative group indicated that they were engaged in agricultural activities, had fertilizer shortages, faced household debts, lacked responsibility, and had limited skills in cattle care. In terms of opportunities, the group received support from the government in marketing. They faced challenges related to soil, weather changes, and disease outbreaks. Regarding management processes, it was found that the group made plans and prepared both people and places. They established group objectives for stability, and members followed guidelines. They promoted breeding improvements and implemented a 5-point operational framework. They also fostered volunteer spirit, registered member and cattle information, and developed cattle breeding methods with the assistance of technology. The overall management model was identified as the VIGOR Model, where V stands for Volunteer, I for Instructions, G for Goal, O for Observe, and R for Race.

Keywords: Management, Public management, Cattle-Buffalo Bank

บทนำ

ในปี 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริให้กรมปศุสัตว์ จัดตั้งธนาคารโค-กระบือขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน โครงการธนาคารโค-กระบือจึงเริ่มมีการดำเนินโครงการตลอดมา ด้านพระสงฆ์ภายใต้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามแผน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2557 มหาเถรสมาคม ได้จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถรสมาคม มีคำสั่งที่ 2/2559 ลงวันที่ 25 เมษายน 2559 แบ่งงานแก่คณะสงฆ์ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ สำหรับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้มี พระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม รับภาระเป็นประธานคณะกรรมการ พร้อมคณะกรรมการอีก 15 รูป/คน เพื่อขับเคลื่อนกิจการด้านสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561) ซึ่งเป็นโครงการที่ 13 ตามแผนงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม คือ โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์โครงการ ดังนี้ 1) เพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการ และแนวทางสา

ธารณสงเคราะห์เพื่อสังคม 2) เพื่อพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพ 3) เพื่อจัดตั้งและบริหารกองทุนด้านสาธารณสงเคราะห์ สำหรับการจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคมที่ยั่งยืน ยังแบ่งออกอีกหลายด้าน อาทิ ด้านสาธารณสงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) หมายถึง การที่คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ให้มีทรัพยากรเพียงพอกับการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตของคน ชุมชน เช่น การจัดการป่า (ปลูกป่า, บวชป่า, อนุรักษ์ป่า) การจัดการน้ำ (ฝายต้นน้ำ, ขุดบ่อน้ำ) การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน การไถ่ชีวิตโค-กระบือเพื่อการเกษตร (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561)

ในปีพ.ศ. 2562 สำนักงานสถิติได้รวบรวมข้อมูลตั้งแต่ปี 2556-2558 ปรากฏหนี้ครัวเรือนในประเทศไทยของจังหวัดสุรินทร์ ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 3 สาเหตุหลักคือ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงถึง 256,332 บาท โดยเป็นหนี้ที่เกิดจากการกู้เงินนอกระบบเพื่อมาใช้ในการเกษตรตลอดจนความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ประชากรในจังหวัดสุรินทร์ ที่เป็นเกษตรกรในจังหวัด ส่วนใหญ่จะเลี้ยงโค กระบือ สุกร เนื่องจากสภาพปัญหาภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็นที่ราบสูง พื้นดินปนทราย สภาพอากาศแห้งแล้ง จึงเหมาะแก่การเลี้ยงโค-กระบือ และที่พิเศษกว่าจังหวัดอื่นคือการเลี้ยงช้าง ที่อำเภอท่าตูม (กลุ่มข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและการสื่อสาร, 2555)

พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (ประยูร นนทโย) (2563) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งได้ดำเนินการไถ่ชีวิตโค-กระบือมาเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปี ในจังหวัดสมุทรสงคราม เล็งเห็นถึงปัญหาความยากจนของชาวบ้านในพื้นที่ของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์จึงได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารวัวหลงพ่อแดงขึ้นรวม 9 แห่ง โดยในส่วนของวัดอินทาราม (ต้นน้ำ) อันเป็นที่มากิจกรรมของโครงการฯ ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยมีนักวิชาการทำหน้าที่ประสานงานในพื้นที่ (กลางน้ำ) และชุมชนผู้เป็นเจ้าของในการขับเคลื่อน (ปลายน้ำ) ทำให้เห็นกลไก ที่จะเป็นต้นแบบในแหล่งอื่น ๆ ได้

เกษตรกรที่ได้รับโค-กระบือไป ได้พบปัญหาในช่วงต้นของการเลี้ยงคือ ลูกตัวแรกที่ได้ต้องส่งกลับคืนมาที่ธนาคารโค-กระบือเพื่อส่งมอบให้ผู้อื่นตามกฎหมายจึงต้องรอคอกที่ 2 ถึงมีสิทธิ์ครอบครอง แต่โค-กระบือที่ได้รับในระยะแรกก็สามารถนำไปเป็นหลักค้ำประกันในการทำธุรกรรมได้ ณ จุดนี้พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (ประยูร นนทโย) (2563) จึงได้จัดส่งเสริมกิจกรรมช่วยเหลือผ่านโครงการต่าง ๆ ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารวัวหลงพ่อแดงเพื่อสนับสนุนผู้ที่ได้รับโค-กระบือในพื้นที่ (กลางน้ำ) ในช่วงที่รอผลผลิตนี้ ซึ่งมีต้นทุนค่าใช้จ่ายค่าครองชีพที่ผู้รับเลี้ยงต้องแบกรับภาระ โครงการธนาคารโค-กระบือจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมรายได้แก่ครอบครัวพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้าซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก ที่พระองค์ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงแค่เผยแผ่พระศาสนาอย่างเดียว แต่เพื่อให้เข้าถึงประชาชนและนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ ช่วยเหลือสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์สงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ผู้เดือดร้อนอันเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างกัน สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้ (สุริยนต์ น้อยสงวน, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของปัญหาความยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม จึงได้สนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบ การบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษา สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการ และนำเสนอ รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ คณะสงฆ์ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็น ฐานข้อมูลในงานด้านธนาคารโค-กระบือ ให้มีประสิทธิภาพสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค- กระบือ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค- กระบือ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค- กระบือ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ สมาชิกธนาคารวิสาหกิจพอเพียง ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 153 คน (พระครูพิศิษฐ์ประสาท (ประยูร นนทโย), 2563) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกธนาคารวิสาหกิจพอเพียง ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่าง ในการวิจัยโดยทำการสุ่มจากจำนวนประชาชน จำนวน 153 คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 110 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์ฆราวาส จำนวน 5 รูป 2) ส่วนงานราชการ จำนวน 5 คน 3) ผู้นำชุมชนและ ประชาชน จำนวน 4 คน 4) กลุ่มนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 คน รวม จำนวน 18 รูปหรือคนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน

เครื่องมือในการวิจัย

ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน ใช้การสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดย ผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่าน ครอบคลุมสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล จากการสนทนา

แบบสอบถาม (Questionnaire) นำเสนอเครื่องมือต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) สุวริย์ ศิริโกการภิรมย์ (2556) หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact' Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.985

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตสัมภาษณ์ออนไลน์ จดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 110 ชุด โดยใช้ระบบสารสนเทศเพื่อความปลอดภัยจากภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้ Google Form ในการทำแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้คือ จุดแข็ง (Strength) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีรูปแบบขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง จึงทำให้สมาชิกมีต้นทุนทางสังคม ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ จากมูลสัตว์ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ด้านจุดอ่อน (Weakness) คือ สมาชิกธนาคารวัวหลวงพ่อแดงมีปัญหาหนี้สินครัวเรือนและขาดทุนทรัพย์ในการเลี้ยงโค-กระบือ ผู้นำและสมาชิกยังขาดทักษะและการบริหารที่ดี จึงควรมีการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ การคืนลูกวัวตัวแรกตามกฎของโครงการ เพื่อทำเป็นคอกกักยทาน ทำให้สมาชิกขาดความมั่นใจเรื่องผลตอบแทนที่จะได้รับ ตลอดจนโค-กระบือที่ได้รับในระยะแรกมีสุขภาพไม่แข็งแรงและขาดความพร้อมในการขยายพันธุ์ สมาชิกบางรายขาดความ

รับผิดชอบและความซื่อสัตย์ในการเลี้ยงเช่น รับผิดชอบต่อไปแล้ว ไม่เลี้ยงในโรง หรือ คอก ที่จัดไว้ บางรายนำไปจ้างผู้อื่นเลี้ยงต่ออีกที ไม่ได้เลี้ยงเองตามกฎกติกาของโครงการ ด้านโอกาส (Opportunity) คือ กลุ่มวิสาหกิจมีโอกาสได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดจากกลุ่มทุนที่ส่งเสริมการขายเนื้อสัตว์ ทางภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือในด้านการดูแลรักษา การจ่ายเงินชดเชยแก่เกษตรกรเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ หรือเหตุที่คาดไม่ถึง เป็นการเพิ่มโอกาสให้สมาชิกสามารถประกอบอาชีพเสริมต่าง ๆ ได้มากขึ้นโดยภาครัฐได้สนับสนุนผ่านทางภาครัฐกิจ SME ให้จัดทำเป็นสินค้าโอท็อป และยังได้รับการส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ พุทธเกษตร โคก หนอง นาโมเดล เพื่อการเรียนรู้แก่สมาชิกทั้งภายในและภายนอก ด้านปัญหาอุปสรรค (Threat) คือ สมาชิกพบปัญหาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน ภูมิประเทศที่แห้งแล้งไม่เอื้ออำนวย โรคระบาดของสัตว์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ ตลอดจนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดสภาพเศรษฐกิจขาดสภาพคล่อง ปัญหาด้านราคาสินค้า และการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยใช้โค-กระบือ เป็นต้นทุนในการทำให้เกิดความร่วมมืออย่างขาดความมั่นใจ เพราะได้ยื่นขาวเกี่ยวกับการหลอกลวงประชาชนให้ทำบุญไถ่ชีวิตโค-กระบือแล้ว ไม่จัดทำให้แก่เกษตรกรตามที่ได้ออกกล่าวไว้

จากการวิเคราะห์สภาพทั่วไปทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแก้ไขได้ดังนี้ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ผู้วิจัยได้กำหนดกลยุทธ์เชิงรุกแผนการพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือที่สอดคล้องกับตลาดที่ต้องการ เนื่องจากโค-กระบือพื้นเมืองมีขนาดเล็ก แตกต่างจากสายพันธุ์ต่างประเทศที่มีขนาดใหญ่ และระยะเวลาในการเลี้ยงใช้เวลาเท่ากันแต่ได้คุณภาพดีกว่า แผนการปรับปรุงรูปแบบเป็นเกษตรอินทรีย์แบบสมบูรณ์ ฝึกอบรมให้นำมูลสัตว์ที่ได้มาจัดทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ การใช้สมุนไพรต่าง ๆ เพื่อทำเป็นยากำจัดศัตรูพืช และการจัดแสวงหาสายพันธุ์ที่มีคุณภาพต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นพ่อพันธุ์ จำหน่ายน้ำเชื้อเพื่อการขยายพันธุ์ที่ตลาดต้องการ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ดังนี้ แผนการขยายกลุ่มวิสาหกิจธนาคารวัวหลวงพ่อแดง คู่พื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่าย เพิ่มโอกาสให้เกษตรกรที่ยังขาดแคลน และส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไป และ แผนยุทธศาสตร์แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรแบบยั่งยืน เพราะด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นทราย ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ในระยะยาว จึงต้องส่งเสริมให้สมาชิกเรียนรู้วิธีการจัดทำบ่อน้ำแบบใช้แผ่นพลาสติกรองพื้น เพื่อเป็นแหล่งน้ำที่มีคุณภาพ และ ส่งเสริมโครงการโคก หนอง นา โมเดล กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ผู้วิจัยได้กำหนดแผนไว้ดังนี้ แผนรองรับปัญหาหนี้สินครัวเรือนของสมาชิก โดยตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพิ่มขึ้นและเพิ่มจำนวนสมาชิก เพื่อให้มีฐานวงเงินภายในกลุ่มสูงขึ้น เป็นการรองรับความเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจ และสภาพสังคมที่กระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และแผนส่งเสริมช่องทางการตลาดสินค้าของสมาชิกภายในกลุ่มให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยให้ภาครัฐและเอกชน เข้ามาร่วมปรึกษาพัฒนาแนวทางกลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT) ผู้วิจัยได้กำหนดแผนไว้ดังนี้ โครงการโรงสีข้าวชุมชน ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ และทำการบรรจุผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการตลาดของตนเอง เพื่อลดต้นทุน

ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ สามารถควบคุมราคาต้นทุน และจำหน่ายในราคาที่ต้องการได้ และ กำหนดแผนขยายกลุ่มวิสาหกิจฯ เพื่อให้มีกำลังสำรอง และแสดงศักยภาพของกลุ่มให้ภาครัฐได้เห็นถึงพลังศักยภาพที่กลุ่มสามารถจัดทำได้ และภาคเอกชนต่าง ๆ

2. ผลการวิจัยกระบวนการในการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ประกอบด้วย ด้านการวางแผน (Plane) สมาชิกมีการวางแผนกำหนดกรอบการดำเนินงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพ วางแผนการเลี้ยงด้านสถานที่แหล่งอาหารก่อนได้รับโค-กระบือ ประชุมหารือเพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงปริมาณพบว่าการแจกจ่ายโค-กระบือที่ได้รับอย่างเป็นธรรม จึงทำให้ สมาชิกได้รับอย่างเพียงพอ ส่งเสริมสร้างนิสัยการออม อบรมสมาชิกให้รู้จักวางแผนการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์กลุ่ม มีแผนการเรียนรู้แก่สมาชิกเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในการทำงาน ด้านการปฏิบัติ (Do) พบว่า สมาชิกทุกท่านปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มอย่างเคร่งครัด เปิดโอกาสให้ สมาชิกมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในการทำงานอย่างเสรี เมื่อโค-กระบือเสียชีวิตสมาชิกต้อง ปฏิบัติตามกฎระเบียบบ่างไว้ กลุ่มต้องปฏิบัติตามแผนพัฒนาให้เป็นเกษตรอินทรีย์อย่างสมบูรณ์ ส่งเสริมการออมแก่สมาชิกโดยจัดตั้งเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงปริมาณ มีการทำทะเบียนสมาชิกเพื่อการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการทำงานร่วมกัน เพื่อให้มีการเรียนรู้ แบ่งปัน ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และสามารถเพิ่มทุนแก่ครอบครัวของสมาชิกลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้านการตรวจ (Check) กลุ่มวิสาหกิจธนาคารวัวหลวงพ้อแดงมีการตรวจสอบ ประวัติสมาชิกและติดตามผลการดำเนินงานเป็นประจำ กำกับสมาชิกให้ดำเนินชีวิตในกรอบ 5 สีล ให้สมาชิกควบคุมดูแลเรื่องสถานที่เลี้ยงและแหล่งอาหารให้เพียงพอ กลุ่มวิสาหกิจฯได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการมีส่วนร่วมในการดูแลการทำงาน สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าสมาชิกมีการตรวจสอบการทำงานร่วมกัน จัดทำรายงานผลความก้าวหน้าในการเลี้ยงดูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมั่นใจร่วมกัน และสะดวกต่อการหาซื้อผลิตผลในการทำงานด้านต่าง ๆ ด้านการแก้ไข (Action) พบว่า สมาชิกมีการปรับปรุงการดำเนินงานให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นการพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือ ที่ได้รับมาซึ่งเป็นพันธุ์พื้นบ้านให้มี ลักษณะที่มีสายพันธุ์ใหญ่ขึ้นเลี้ยงง่ายเจริญเติบโตในระยะสั้น แล้วนำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ เปิด เป็นศูนย์การเรียนรู้ โคก หนอง นาโมเดล เพื่อเป็นศูนย์กลางการทำงาน และใช้หลักธรรมศีล 5 เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สมาชิกทุกท่านดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า มีการปรับปรุงวิธีการแจกจ่ายโค-กระบือที่ได้รับอย่างเป็นธรรมให้แก่สมาชิกที่มีการทำตามกฎระเบียบเพื่อความ เป็นธรรมให้เพียงพอและทั่วถึง สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้กลุ่มมีความสามัคคี เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกท่านมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อ พัฒนากลุ่มของตนได้อย่างอิสระ และมีการรวบรวมนำกลับมาตรวจสอบทำซ้ำ เพื่อพัฒนากลุ่ม วางกลยุทธ์ในการดำเนินงานต่อไป

3. ผลการวิจัยการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านทีม สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ มีกระบวนการสร้างจิตอาสา เน้นสร้างความสามัคคีในหมู่ โดยเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม และระดมความคิดร่วมกัน การจัดตั้งกลุ่มเป็นวิสาหกิจเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์การทำงาน สมาชิกมีศีล 5 เป็นกรอบในการทำงาน สร้างศรัทธา เพื่อให้เกิดความซื่อสัตย์ในงาน ด้านทำ พบว่า ธนาคารวัวหลงพ่อแดง มีการร่วมกันปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานที่วางไว้อย่างเคร่งครัด พัฒนาสมาชิกในองค์กรให้มีศักยภาพ พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ร่วมกันจัดทำกลุ่มสัจจออมทรัพย์เพื่อให้มีทุนสำหรับพัฒนากลุ่ม ส่งเสริมให้เป็นระบบเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร และมีจิตอาสาร่วมพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในโครงการร่วมกัน ด้านทุน พบว่า ธนาคารวัวหลงพ่อแดงมีการบริหารจัดการลูกโค-กระบือตัวแรก เพื่อเป็นต้นทุนแก่สมาชิกในรายต่อไป มีการจัดทำทะเบียนประวัติโค-กระบือ เพื่อควบคุมการแจกจ่ายให้เหมาะสมกับสมาชิก มีความยุติธรรมในการจัดสรรโค-กระบือแก่สมาชิก จัดทำทะเบียนสมาชิกตรวจสอบประวัติ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของสมาชิก ด้านทุน พบว่าสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ มีความผูกพันต่อการเลี้ยงโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนที่สูงมากเกินไป มีความพึงพอใจต่อการเลี้ยงโคกระบือ เหมือนเป็นลูกของตนเอง เพียรพยายามไม่ทอดทิ้งในการเลี้ยงไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งอาหาร การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือสุขภาพร่างกาย และมีความใส่ใจหมั่นพิจารณา คิดค้นวิธีการ การปรับปรุงการเลี้ยงและพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือของตน ให้ดีขึ้น ด้านเทคโนโลยี พบว่า สมาชิกกลุ่มธนาคารวัวหลงพ่อแดงใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้า ปัญหาในการเลี้ยง และใช้ในการบริหารงานเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการประชาสัมพันธ์ การตลาด และใช้เป็นเครื่องมือระบุตำแหน่งของสมาชิกที่เลี้ยงโค-กระบือว่าอยู่ตำแหน่งใดในจังหวัดสุรินทร์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านทีม พบว่า ธนาคารวัวหลงพ่อทำงานด้วยความสุจริต มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่งเสริมกระบวนการสร้างศรัทธา เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงานทุกด้าน สอดคล้องกับพระครูสุทธิพงษ์มุนี (สมคิด อคฺคธมฺโม) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางและวิธีการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ตามหลักสังคหวัตถุ ด้านทาน ควรมีความเป็นกันเองในการทำงาน ไม่ถือตัวต่อเพื่อนร่วมงาน เสียสละและแบ่งปันซึ่งกันและกัน และควรปรับความเข้าใจกับบุคลากรเสมอ ด้านปิยวาจา พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีเหตุผล มีความเคารพต่อผู้ใหญ่ ไม่กล่าวถ้อยคำกระทบจิตใจต่อผู้ฟัง ด้านอหิงสา มีความร่วมมือร่วมใจกัน แสดงออกถึงการมีน้ำใจต่อผู้อื่น ทำงานร่วมกันเป็นทีมด้วยความเต็มใจ ด้านสมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับ มีใจเป็นกลางปราศจากอคติ

2. ด้านทำ พบว่า ธนาการวิวัลหลงพ่อด่าง มีการร่วมกันปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานที่วางไว้อย่างเคร่งครัด พัฒนาสมาชิกในองค์กรให้มีศักยภาพ ส่งเสริมให้เป็นระบบเกษตรอินทรีย์ และมีจิตอาสาร่วมพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในโครงการร่วมกัน สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสมรรถภาพการให้ผลผลิตของกระบือและความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาการโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ : กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินโครงการ มีความพึงพอใจด้านการตื่นตัวและหันกลับมาใช้ปุ๋ยคอกเพิ่ม รองจากด้านการทำให้ธรรมชาติมีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ทำให้มีแรงงานกลับคืนถิ่น ช่วยให้คนไม่ทิ้งถิ่นระดับปานกลาง มีการตื่นตัวและหันมาใช้แรงงานจากสัตว์มากขึ้น สรุปความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

3. ด้านทุน พบว่า ธนาการวิวัลหลงพ่อด่างมีการจัดทำทะเบียนประวัติโค-กระบือ เพื่อควบคุมการแจกจ่ายให้เหมาะสมกับสมาชิก มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกตรวจสอบประวัติ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของสมาชิก มีความยุติธรรมในการจัดสรรโค-กระบือ ด้วยวิธีการจับสลาก สอดคล้องกับชฎารัตน์ บุญจันทร์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง ระบบเกษตรและสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อพื้นเมือง และโคเนื้อลูกผสม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เลี้ยงโคเนื้อมีโอกาสทางเกษตรผสมผสานระหว่างการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ในสภาพการเลี้ยงโคเนื้อพื้นเมืองมีการเลี้ยงปล่อยในสวนยางพารา ไม่มีการให้วิตามิน แร่ธาตุ รวมถึงไม่มีการทำวัคซีนป้องกันโรค ส่วนผู้เลี้ยงลูกผสมจำเป็นต้องมีแปลงหญ้าเพื่อเป็นอาหารให้โค มีการให้อาหารข้น วิตามิน แร่ธาตุและวัคซีนป้องกันโรค ผู้เลี้ยงทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญกับการเลี้ยงโคเนื้อต้องใช้เงินลงทุนมากในระยะแรก มีความเสี่ยงในด้านราคาผลผลิต และภัยธรรมชาติน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกรปลูกพืช โคเนื้อพื้นเมืองยังช่วยผสมผสานการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน ใช้มูลที่ได้เป็นปุ๋ย นำผลพลอยมาเป็นอาหารใช้เลี้ยงโคเนื้อ

4. ด้านทุน พบว่า สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ มีความพึงพอใจต่อการเลี้ยงโคกระบือเหมือนเป็นลูกของตนเอง มีความเพียรพยายามไม่ทอดทิ้งในการเลี้ยงไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งอาหาร การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือสุขภาพร่างกาย คิดค้นวิธีการ การปรับปรุงการเลี้ยงและพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือของตน ให้ดีมากขึ้น สอดคล้องกับผกามาสา รุ่งเรือง (2555) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาการโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการพบว่า การดูแลเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง สภาพสัตว์และลักษณะการเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับในครั้งแรกมีความสมบูรณ์ รูปแบบคอกเลี้ยงแบบแยกจากตัวบ้าน มีแปลงหญ้าของตนเองใช้เลี้ยงสัตว์ บางกลุ่มเลี้ยงแบบปล่อยและขัง สัตว์ที่ได้รับยังไม่สามารถให้ลูกได้ต้องรอระยะเวลา เมื่อมีสัตว์ที่ป่วยจะแจ้งหัวหน้ากลุ่ม การผสมพันธุ์ใช้วิธีผสมเทียม กลุ่มเกษตรกรมีการทำงานร่วมกันเป็นกิจกรรมกลุ่ม และได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงในระดับปานกลาง

5. ด้านเทคโนโลยี พบว่า สมาชิกใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้า ปัญหา ในการเลี้ยง และการบริหารงานเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ใช้เป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ การตลาด และเป็นเครื่องมือระบุตำแหน่งของสมาชิกที่เลี้ยงโค-กระบือว่าอยู่ตำแหน่งใดใน จังหวัดสุรินทร์ สอดคล้องกับสุขชัย ลิ้มวัฒนา (2549) ได้วิจัยเรื่อง ระบบสารสนเทศออนไลน์ สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ผลการวิจัยพบว่า การประมวลผลของระบบ ได้ออกแบบฐานข้อมูล แต่ละส่วนออกอย่างชัดเจน เช่น ข้อมูลทะเบียนหมู่บ้าน จังหวัดแยกจากกันและให้ความสัมพันธ์ ของแต่ละตารางบันทึกข้อมูลเกษตรกรส่วนชนิดสัตว์จะแยกชนิดและประเภทออกจากกัน แต่จะ มีความสัมพันธ์กัน จากการทดสอบระบบสามารถประมวลผลการทำงานได้ถูกต้อง การใช้งาน เข้าใจง่าย มีความพอใจรูปแบบ มีความปลอดภัยของการใช้โปรแกรม และตรงตามความต้องการ ของผู้ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

VIGOR Model จากองค์ความรู้ที่พบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การจัดการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ วิเคราะห์จากการ SWOT พบปัญหาหลักสำคัญคือ สภาพพื้นที่แห้งแล้ง ขาดความสามัคคี ไม่ปฏิบัติตามกฎ ปัญหาหนี้สินครัวเรือน สำหรับด้านกระบวนการ สมาชิกควรมีการลำดับความสำคัญของบุคลากร ดูแลสถานที่เลี้ยง สร้างนิสัยการออม วางแผนการตลาด ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ของกลุ่ม มีความกระตือรือร้น มีความสามัคคี เสียสละ ควรกำกับดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎ ติดตามผลการดำเนินงาน ปรับปรุงประสิทธิภาพสายพันธุ์ โค-กระบือ พัฒนาอาชีพหลักหาอาชีพเสริม มีหลักธรรมในการดำเนินงาน รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ จึงควรประกอบด้วย

1. V = volunteer (จิตอาสา) สมาชิกต้องมีจิตอาสา เสียสละความสุขส่วนตนเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักการวางแผนการทำงานเพื่อลำดับความสำคัญ มีกรอบในการทำงาน อาทิ ศิล ๕ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้จักนำทรัพยากรที่ตนมีอยู่มาประยุกต์ใช้ภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ
2. I = Instructions (คำแนะนำ) สมาชิกต้องมีความรู้ความสามารถในงานของตนสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้ พร้อมทั้งเป็นผู้เรียนรู้อยู่เสมอ ยินดีรับฟังคำแนะนำต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแก้ไข รู้จักประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ตนเองได้ศึกษาค้นคว้า ผสมผสานวิธีต่างๆ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับเทคโนโลยี เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร
3. G = Goal (มีเป้าหมาย) การทำงานสาธารณสงเคราะห์ สมาชิก หรือกลุ่มต้องมีเป้าหมายในการทำงาน มีวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ชัดเจน มีความสามัคคีพร้อมใจกันไปสู่จุดหมายที่วางไว้ มีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ยึดเหนี่ยว
4. O Observe = (เรียนรู้ สังเกต จากการกระทำ) ผลจากการวิเคราะห์ ในด้านกระบวนการ PDCA พบว่า สมาชิกเรียนรู้การวางแผนและการบริหาร เคารพกฎกติกาอย่างเคร่งครัด กำกับและติดตามผลการทำงาน ตามหลักธรรม อุ อา กะ สะ ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง เสริมเพิ่มเติมการเรียนรู้
5. R = Race (แข่งขัน) สมาชิกต้องพร้อมแข่งขันกับสถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ รู้จักใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่เหมาะสม ทันยุคสมัย หรือมีความชำนาญในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อรองรับด้านการทำงาน ด้านการตลาด เพื่อเพิ่มโอกาสขยายตลาด ขยายการเรียนรู้ และมีจิตใจที่ต้องสู้ฟันฝ่าอุปสรรค ไม่ท้อถอยใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรร่วมกันจัดตั้งกลุ่มธนาคารโค-กระบือ เพื่อให้มีแนวร่วมในทุกจังหวัด
2. พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เป็นศูนย์กลางทางด้านการตลาด
3. หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนร่วมส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณและการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ ประจำจังหวัด
2. ส่งเสริมนโยบายงานสาธารณสงเคราะห์ และสนับสนุนกองทุนงานสาธารณสงเคราะห์
3. คณะสงฆ์ที่มีความพร้อมร่วมกันจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
2. ควรวิจัยเพิ่มเติมเรื่องของปัจจัยการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านต่าง ๆ
3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนด้านการปศุสัตว์ ให้เท่าเทียมระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและการสื่อสาร. (2555). *สรุปข้อมูลจังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.
- ชฎารัตน์ บุญจันทร์. (2552). *ระบบเกษตรและสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อพื้นเมือง และโคเนื้อลูกผสม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ผกามาส รุ่งเรือง. (2555). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการเกษตร). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ (ประยูร นนทियो). (2563). *ถอดบทเรียนโครงการธนาคารโคกระบือและธนาคารน้ำใต้ดินของหลวงพ่อแดง นนทियो*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุทธิพงษ์มณี. (2560). *การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี* (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงาน ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. (2556). *การศึกษาสมรรถภาพการให้ผลผลิตของกระบือและความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ : กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุชัย ลิ้มวัฒนา. (2549). *ระบบสารสนเทศออนไลน์สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและพัฒนาชนบท). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- สุรียนต์ น้อยสงวน. (2561). รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 161-171.
- สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. (2556). *การวิจัยทางการศึกษา*. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

